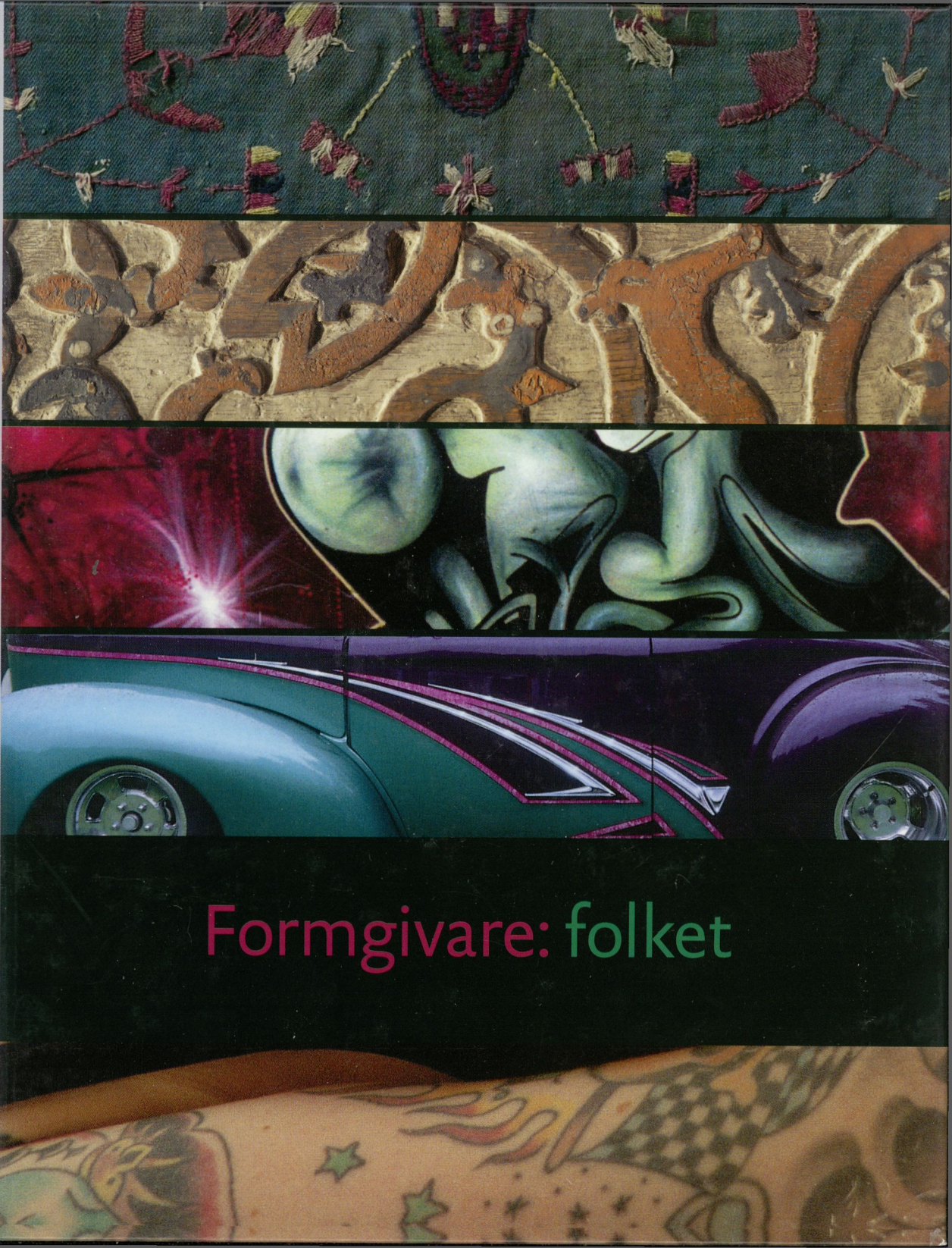

Formgivare: folket

Formgivare:
folket

FATABUREN 2005

Formgivare: folket

NORDISKA MUSEETS OCH SKANSENS ÅRSBOK 2005

FATABUREN Nordiska museets och Skansens årsbok, är en skatt av kulturhistoriska artiklar som publicerats under mer än ett sekel.

Årsboken började som ett häfte med rubriken »Meddelanden«, redigerat 1881 av museets grundare Artur Hazelius för den stödjande krets som kallades Samfundet för Nordiska museets främjande. 1884 publicerades den första kulturhistoriska artikeln och när publikationen 1906 bytte namn till »Fataburen. Kulturhistorisk tidskrift« kom de vetenskapliga uppsatserna att dominera innehållet. Från och med 1931 fick årsboken Fataburen en mer populär inriktning och i stora drag den form som den har idag. Fataburen har sedan dess förenat lärdom och sakkunskap med syftet att nå en stor publik.

Fataburen är också en viktig länk mellan Nordiska museet och Skansen, två museer med en gemensam historia och en gemensam vänförening. Varje årsbok har ett tematiskt innehåll som speglar insatser och engagemang i de båda museerna, men verksamhetsberättelserna trycks numera separat och kan rekvideras från respektive museum.

Ekonomiskt stöd från Nordiska museets och Skansens Vänner gör utgivningen av Fataburen möjlig. Till årets bok bidrar även Vera och Greta Oldbergs Stiftelse.

Fataburen 2005
Nordiska museets förlag
Box 27820
115 93 Stockholm
www.nordiskamuseet.se

© Nordiska museet och respektive författare

Redaktör Christina Westergren

Medredaktör och sakkunnig Johan Knutsson

Bildredaktör Peter Segemark

Omslag och grafisk form Lena Eklund

Omslagsbilder ur boken

Foto s. 38–39 Peter Segemark, Nordiska museet (överst), Daniele BUETTI (se vidare s. 41–42), Gunnar Bergkrantz (stora bilden).

Foto s. 90–91 Marie Andersson, Skansen (överst), Peter Segemark, Nordiska museet (övriga).

Foto s. 198–199 Jämtlands läns museum (överst), Annette Rosengren, BilderBenkt i Orsa (stora bilden).

Tryckt hos Fälvh & Hässler, Värnamo 2005

ISSN 0348 971 X

ISBN 91 7108 498 3

Do Redo

– folkkonst i tiden

Alla kan. Skit i baksidan. Och tänk inte så mycket! Släpp regler och måsten och våga slarva iväg lite – det kan bara bli bättre. Handarbete är bra för själen. Att göra något själv stärker självförtroendet, man får ny energi, känner sig stolt, nöjd och glad.

Ungefär så, tillspetsat och kortfattat, är filosofin bakom Do Redo, det ungdomsinriktade handarbetsprojekt vars första planer smiddes i en lada i skogen utanför Ödeshög. Två år senare, i november 2004, fyllde Do Redo en stor utställningshall på Svenska Ambassaden i Tokyo. På invigningsdagen, när över tvåhundra handarbetsintresserade japaner hade samlats för att titta på »handmade Swedish fashion«, lyfte också ambassadören Mikael Lindström så välformulerat och riktigt fram den tidsmässigt vältajmade kärnan i projektet: återanvändning, recycling.

När överkonsumtion och resursslöseri (inte minst i Japan där det mesta är inslaget i två papper för mycket) dominerar i många delar av världen, känns det extra bra att arbeta med ett återanvänt material, sådant som annars skulle hamna på sopberget.

ANNA-STINA
LINDÉN IVARSSON

är frilansjournalist med
förflutet på Dagens Nyheter.
Hon ingår i gruppen Do
Redo.

En ylletröja har blivit en
kjol. Design och foto Do
Redo.

Slakt, styckning
och tillredning.
Design och foto
Do Redo.

Uttjänta gamla ylletröjor i centrum

– Jag blir fortfarande överraskad av med vilken oräddhet folk sätter saxen i tröjorna och klipper till, säger Katarina Evans, en av Do Redos »handarbetsmissionärer«. Katarina Brieditis är den andra. Två formgivare som med slående entusiasm förmedlar handarbetets glädje. Om och om igen. Tillsammans lär de ut konsten att slakta en tröja. Det vill säga, de tar hand om gamla utslitna ylletröjor, tvättar dem varmt i 60 graders maskintvätt så att ullen filter ihop sig och inte repar. Sen sätter de saxen i och med outtömlig fantasi får de dem att återuppstå i nya skepnader. Till sin hjälp tar de beprövade gamla handarbetstekniker, som stickning, broderi och virkning – områden där de båda har specialistkompetens.

Myrorna, Frälsningsarméns insamlingsorganisation, sponsrar projektet med de tröjor som av olika anledningar inte kan säljas

– omöjliga modeller, trasiga eller feltvättade. En bråkdel av de 6 000 ton kläder de samlar in varje år i Sverige. Men så tack-samt. Det är svårt att föreställa sig hur mycket fint man kan göra av en simpel ylleträja. Men ett faktum, som bevisas i workshop efter workshop.

– Vad ska det bli av mig? En liten förkrympt yllekofta på väg-gen i ambassadeceptionens hall ställde frågan. Svaret kom i rummet innanför, i inspirationsutställningen, där Katarinornas recyclade plagg bjöd på hundratals handarbetsidéer. Mössor, vantar, halsdukar, kjolar, benvärmare, muddar, väskor, tröjor, tofflor i ett färgstarkt dekorativt flöde på dockor, väggar och golvpodier.

– Är detta gjort bara av gamla tröjor? Publiken häpnade.

Vi kände oss nöjda och stolta denna dag. Vi: Alltså Ulla-Karin Hellsten från Östergötlands Ullspinneri, projektledare och den som tagit fram garn och materialförpackningar till *Do Redo*. Katarina Brieditis och Katarina Evans, ansvariga för all design och alla idéer runt formgivningen. Sonoko Sato skribent och antropolog som varit Japanresans stadiga klippa, koordinator och översättare. Och så jag, modejournalisten, som skött det skrivna ordet i projektet och i boken *Do Redo Konsten att slakta en tröja*. Etappmål nummer två var nått.

Missionärer bland dagens unga

Ett sticksymposium i Härnösand 2002 var avstampet. Där träffades kärntruppen i *Do Redo*. Redan då höll Katarina E workshop i återbruk av gamla tröjor, en effekt av en universi-tetsuppsats hon skrivit i ämnet tidigare. Katarina B hade stick-kurs (där återbruk också ingick) och Ulla-Karin och Sonoko –

som jobbat ihop sedan tidigt 90-tal – var på symposiet för att göra reportage för en japansk tidskrift, NHK:s *Oshare Kobo*.

Som oftast där Ulla-Karin drar fram funderas i det tysta och spinns planer där Östergötlands Ullspinneri skulle kunna spela

Foto Waldemar
Hansson.

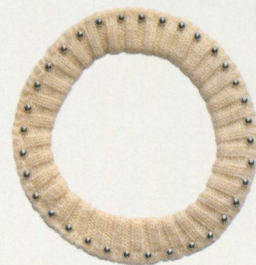
en aktiv roll: utställningar, aktiviteter, designinitiativ. På stick-symposiet tog tankarna på ett ungdomsprojekt ny fart. Tankar som de andra också närt, var och en på sitt håll, fick nu det gemensammas kraft. Handarbetsintresserade tanter i all ära, men för att rädda hantverket (och den hantverksbaserade småindustrin) till framtiden, måste ungdomarna engageras och intresseras. Allt färre unga kan sticka, virka och brodera idag. Och skolans slöjdtimmar krymper.

70-talets kvinnofrigörelse har inte bara varit positiv. Handarbetet fick stryka på foten. Man talade föraktfullt om »förspilld kvinnokraft« och väldigt många lade bort stickor och nålar när de gick ut i arbetslivet. Att mycket gick förlorat på vägen, har kanske upptäckts först nu. Något som har med lust, självkänsla och tillfredsställelse att göra.

»Mormor kunde. Mamma glömde. Jag vill!« Ett uttryck som illustrerar den frustration många unga känner idag – det finns ingen som kan lära dem teknikerna. Här finns en stor mission att fylla, den gjorde Do Redo till sin.

Ett halvår senare hade gruppen sitt första möte på Östergötlands Ullspinneri. Då hade också jag, modejournalisten, kopplats in. Inkallad för att jag tidigare skrivit utställningstexter och försökt inspirera spinneriet till att göra en bok. Nu skulle den göras. Men inte handla om spinneriet, utan vara en fristående del i ungdomsprojektet!

För att få unga människor intresserade av handarbete måste det bäras av en modern form, det var vi alla övertygade om. Här kom modekunskaperna väl till pass. Do Redos grundackord måste slå mer åt modehållet än åt hemslöjd. Mode och kläder spelar en stor roll i ungdomars liv idag. Kläderna är det första du ser av en människa. Med kläder formar man sin identitet.

Vackert och varmt kring halsen. Design och foto Do Redo.

Kläderna talar om vem du vill vara, vilken grupp du vill tillhöra. Med kläder kan man också leka, luras, gömma sig och ikläda sig en annan roll. Det kan vara roligt. Men för många unga är kläder och varumärken en plåga och upphov till ständig ångslan: »Är jag tillräckligt cool? Har jag rätt saker? Rätt varumärken?»

Vår målsättning blev att sätta igång en urban handarbetsrörelse. Bok, utställning, återbruksworkshop och materialkit – allt skulle samverka. I slutändan skulle vi ge ungdomar redskap att skapa sina egna kläder, efter eget huvud. Om inte hela outfiten, så i alla fall den där lilla extra detaljen, det extra tillägget. Det som skiljer ut och gör just dig speciell och unik. För individualitet och originalitet är viktiga spelpjäser i identitetsbyggandet idag. (Jakten kan bli rent absurd. Jag träffade en tjej i Japan som var full av beundran över min vänsterhänthet – det var ju så unikt och ovanligt, tyckte hon. Själv hade hon försökt att byta hand, men misslyckats till sin stora sorg!)

På köpet – och egentligen det allra viktigaste – skulle de lära sig de vanligaste handarbetsteknikerna. Ty modetrenderna låg, och ligger fortfarande, i fas med Do Redos avsikter. Det blommar av handarbetade detaljer i modet från Paris, Milano och London. Broderat, virkat och stickat, referenserna till folklöre och textil tradition finns i överflöd.

Inspiration överallt

Men inte heller modeskapare hämtar trender ur tomma intet. De djupdyker i historien, de som alla andra, för att hämta inspiration. Omtalat är hur en av de största, John Galliano, chefsdesigner på legendariska Dior och den som kan tillskrivas modehusets enorma framgångar på 2000-talet, låste in sig i Diors

Foto Waldemar Hansson.

I januari 2005 kom
Do Redo till Nordiska
museets textilgalleri.
Foto Mats Landin,
Nordiska museet.

arkiv i månader, innan han skulle presentera sin första kollektion för huset. Nej, museer är inga mossiga institutioner, den som tittar noga med öppna sinnen hittar en trend i varje dammig 200-årig persedel. Det vill vi också visa med Do Redo. Därför har vi inte bara egna produkter i boken utan också bilder från både modevärlden och textilhistorien. Inspiration finns över allt; på gatan, på museer, på webben, i modemagasinet och naturligtvis också hos andra klädskapare.

Men även om inget är nytt under solen, så blir det ändå inte riktigt detsamma när en genuint kreativ designer går till verket. Det personliga tillägget har alltid den nya tidens uttryck. Men – designermode för 10 000-tals kronor är få förunnat att kunna köpa. Och varför ska man? Se det som en vacker tavla att njuta och inspireras av. Skrid sedan till verket och skapa själv!

Du anar inte vad mycket mer du får, än bara en pryl: självkänsla, stolthet, energi. Och dessutom – tror vi – ett slags självständighetsvaccination mot modebranschens och de globala varumärkenas hårda trend- och köptryck. Man kan – men behöver inte – anamma eller inhandla allt man ser. Återanvänder man dessutom något gammalt, som uttjänta ylletröjor, kostar materialet knappt någonting och man kan med gott samvete sätta saxen i. Det gör inget om du misslyckas.

– Se det som en sport och en utmaning att göra så mycket som möjligt av en enda tröja! Det är en stående replik när Katarinorna introducerar sin workshop. Och deltagarna antar utmaningen. Minsta småbit av tröjorna tas tillvara. Blir det inte en plaggdel, så kan det bli en dekorativ applikation. Precis som man gjorde förr, när återbruk var något livsnödvändigt. När uppfinningsrikedom och fantasi var nödens barn. I tider då varje gnutta ylle användes igen, igen och igen. Det finns många museer i Sverige

Foto Mats Landin,
Nordiska museet.

med textilskatte. Inte minst Nordiska museet vars nyöppnade textilgalleri är en guldgruva.

– Ingenting av allt jag tittat på har varit perfekt, men ändå är det så fantastiskt vackert, säger Katarina Evans som för några år sedan specialstuderade Nordiska museets samlingar som SHR:s slöjdsstipendiat. Dessa trösterika ord slickar jag i mig glupskt. Jag – som hela mitt liv varit handarbetsintresserad. Alltid velat, men aldrig riktigt kommit till skott. Mer än teoretiskt, i ord, som blivit artiklar om mode, slöjd och handarbete. Någonting har stått i vägen för igångsättandet. Och jag tror det har att göra med perfektionism. Barndomens slöjdlektioner, som först och främst lärde ut rätt och fel, långt före lust och glädje. Det har varit hämmande.

Andra förlösande ord har varit Katarina Brieditis telefonreplik då jag en gång klagade över yllebroderiets ideliga trådfästande:

– Skit i baksidan! Den ska ingen titta på, det är ju en kudde du syr.

Jag tror man måste börja där, om man någonsin ska komma igång. Omsorgen och noggrannheten kommer sedan av sig själv. När den själv vill.

Do Redo – gör nytt av gammalt.

Do Redo – inspireras av traditioner och gör det modernt.

Do Redo – gör och gör om. Ge inte upp!